

December

- 8- 9 te Amsterdam, Ned. Oogheelkundig Gezelschap.
 9 Alg. Verg. Maatschappij Geneesk.
 9 „ Amsterdam, Ned. Ver. voor Heelkunde.
 15-16 „ Utrecht, Ned. Ver. Psychiatrie en Neurologie.

1968**Januari**

- 13 te Utrecht, Ned. Ver. Elektro-encefalografie en Klin. Neurofysiologie.
 20 „ Utrecht, Ned. Orthopaedische Vereniging.

*Eerste vermelding in deze agenda

**Verbeterde opgave

REDACTIE

PERSONALIA

Afscheid van Dr. H. R. Bax als chirurg van het Gemeente Ziekenhuis te Arnhem. — Op de laatste dag van deze meimaand heeft BAX zijn op 1 november 1941 begonnen werk als chirurg van het Gemeente Ziekenhuis te Arnhem neergelegd. De chirurgische arbeid van een opmerkelijk mens is daarmee ten einde gekomen, alsmede de invloed van die man en zijn werk op de ontwikkeling van zijn ziekenhuis.

HERMAN REINIER BAX werd in 1907 in Velsen geboren en groeide op in Maastricht, waar zijn door hem zo zeer vereerde vader predikant was. Na het beëindigen van zijn studie in Utrecht werd hij assistent aan de chirurgische kliniek. Zijn opleiding was reeds tekenend voor een paar van zijn wezenskenmerken: degelijk en rechtlijnig. Zijn leermeester LAMERIS was een chirurg van de oude stempel, voor wie „de chirurgie een open boek was dat men slechts behoefde te lezen”. LAMERIS' uitstekende techniek en gevoel voor didactiek vonden bij BAX een vruchtbare bodem. Hij stelde zich echter niet tevreden met de destijds voorgeschreven opleidingstijd, maar bleef nog een aantal jaren langer in de Utrechtse kliniek, toen reeds ervan overtuigd zijnde dat voor een mogelijke latere ontplooiing een langere opleiding en grote ervaring noodzakelijk waren.

H. R. BAX

Zijn langdurige en gedegen opleiding en zijn ervaring maakten hem dus een ernstige kandidaat voor het vervullen van de in 1941 opengevallen post van chirurg aan het Gemeente Ziekenhuis te Arnhem, als opvolger van VAN HENGEL. Beslissend voor het feit waarom destijds de keus op hem viel, was echter niet iets wat hij in zijn leertijd had meegekregen, maar wat geheel van hemzelf was, zijn persoonlijkheid en zijn persoonlijke visie op de plaats van de chirurgie in de medische ontwikkeling.

In het tijdsbestel waarin zijn opleiding viel, gold toch nog dat de chirurgie een geheel eigen plaats had en op zichzelf het werk geheel af kon. Dit bracht mee, dat aan samenwerking met andere vakken geen of weinig behoefte werd gevoeld en de chirurg zich veelal

als een eenling op eenzame hoogte beschouwde, een situatie die de jongeren onder ons zich nauwelijks meer kunnen voorstellen. Het was toen, en het is ook nu meestal niet eenvoudig een opvatting te hebben, die tegen de gangbare mening indruist. BAX zag destijds echter reeds, zijn tijd in deze vooruit zijnde, als geheel natuurlijke noodzaak voor goed geneeskundig werk, dat samenwerking en elkaar steun verlenen onontbeerlijk waren. De latere ontwikkelingen hebben hem in deze visie volkomen in het gelijk gesteld.

Zijn overtuiging en daaruit voortvloeiende houding dat de chirurg niet de enig belangrijke factor bij een operatie is, maar dat ook alle medewerkers en medewerkers bij de organisatie een grotere of kleinere taak hebben te vervullen, werd prompt door het personeel aangevoeld. Zijn gehele werkperiode is dan ook gekenmerkt geworden door rust en vertrouwen van allen die bij het chirurgisch werk, zowel in de operatiekamer als op de afdeling, betrokken waren.

Tijdens de oorlogsjaren, maar vooral na het einde van de oorlog, toen het zwaar beschadigde Gemeente Ziekenhuis weer moest worden herbouwd en gereorganiseerd, toonde BAX wederom dat niet alleen de chirurgie, maar de algehele ontplooiing van de medische mogelijkheden hem ter harte ging.

Toch wachtten hem na de oorlog ook weer op zuiver chirurgisch gebied grote taken. Na de oorlog bleken geheel nieuwe chirurgische ingrepen mogelijk te zijn geworden, waarvan in zijn opleidingstijd wel gedroomd was, maar die nauwelijks of zonder veel succes waren uitgevoerd. De chirurgie van de borstorganen had zijn intrede gedaan. Was het in die tijd voor een chirurg reeds een beslissing om zich alsnog op dat terrein te gaan bewegen, de grootste bewondering dwingt het af, op welke wijze BAX de consequentie uit zijn beslissing om ook deze tak van chirurgie te gaan beoefenen, heeft getrokken. Zijn vooruitstrevendheid bracht hem ertoe, zich ook in deze tak van chirurgie te gaan bekwamen, maar zijn degelijkheid, en vooral zijn gevoel, zijn patiënten niet aan onnodige risico's te mogen blootstellen, dwongen hem, de voorbereiding daartoe langdurig en gedegen te doen zijn. Naast de drukte van de dagelijkse praktijk, bracht hij het op, jarenlang zich wekelijks een dag in de kliniek van KLINKENBERGH in dit onderdeel van de chirurgie te bekwamen.

Toch was BAX tevens bereid op bepaalde terreinen waar nog weinig bekend was, te pionieren, mits op grond van dierproeven of sporadische klinische waarnemingen niet uitgesloten te achten was dat hulp gebracht kon worden waar die tot op dat moment niet mogelijk was. Aan de dierexperimenten op het gebied van de leverchirurgie en aan die van de door BEEKHUIS bedachte cava-pulmonale anastomose had hij een werkzaam aandeel. De resultaten van deze experimenten wettigden het in zijn ogen, leveroperaties bij patiënten uit te voeren en te zamen met OUDKERK de cava-pulmonale anastomose aan te leggen.

De na-oorlogse tijd bracht in de chirurgie ook de superspecialisatie. Verre was het van BAX, deze ontwikkeling tegen te houden of slechts onder de druk

der omstandigheden toe te laten. Zijn visie op de ontwikkeling van de geneeskunde bracht mee, deze superspecialisatie doelbewust op te bouwen met voorbijgaan van alle professionele eierzucht. Maar tegelijkertijd probeerde hij te bereiken dat deze superspecialismen wederom zo goed mogelijk tot een eenheid werden geïntegreerd.

Als men overziet, wat zich in de afgelopen tijd tussen zijn komst als enig algemeen chirurg in het Gemeente Ziekenhuis en nu heeft ontwikkeld, stemt dat tot grote dankbaarheid.

Zijn inzicht, dat ook op organisatorisch gebied de bloei van de geneeskunde bevorderd kan worden, deed hem een aantal eervolle, maar dikwijls belastende functies in het chirurgisch verenigingsleven aanvaarden. Zijn grote belangstelling voor de opleiding kon hij waarmaken als lid van het Concilium Chirurgicum. Een belangrijk aandeel had hij in het tot stand komen van de Stichting tot Bevordering van de Chirurgische Wetenschappen en in de daaruit voortvloeiende oprichting van het *Archivum Chirurgicum*, van welk tijdschrift hij vele jaren redactiesecretaris was.

Maar in de laatste jaren is iets, dat in BAX zelf, zoals zijn naaste medewerkers weten, altijd heeft geleefd maar weinig aan de oppervlakte was gekomen, door hem meer en meer geuit. Zijn benauwenis over de voortschrijdende technificering van de geneeskunde met als gevolg daarvan het dikwijls vergeten van de gevoelsmoeilijkheden van de zieke of zijn omgeving, is steeds groter geworden. Zijn twijfel of het altijd gebruik maken van het zo sterk toegenomen kunnen evenzo vele malen de patiënt werkelijk heil brengt, is toegenomen. Nuchter bezien van wat wij intrinsiek medisch bereiken, voor zich zelf erkennen welke fouten men gemaakt heeft, werd hem een behoefte, evenals het daarvan openlijk in woord en geschrift getuigen. Dit vraagt moed in een tijd waarin de medische literatuur bestaat uit successen in technische vooruitgang, waarbij echter de patiënt als mens wel eens wordt vergeten. Zijn weerwoord tegen deze, hem benauwende ontwikkelingen in de vorm van Nuttige Notities, werden voor velen in medisch Nederland een begrip.

Zijn beslissing om, vroeger dan veelal gebruikelijk is, zijn werk neer te leggen, zullen wij moeten respecteren. Volgens zijn eigen woorden is hij als werkend chirurg een gelukkig mens geweest.

Arnhem, mei 1967

L. SCHALM

J. van Gils 40 jaren arts. — Op 1 juni 1967 was het veertig jaar geleden dat JOANNES BAPTISTA GERARDUS MARIA VAN GILS, geboren te Teteringen op 30 juli 1899, te Amsterdam het arts-examen met goed gevolg aflegde. Degenen die, anders dan de ondergetekende, het voorrecht hebben gehad hem reeds vóór dat moment te kennen, hetzij in zijn gymnasiumtijd in Breda en Rolduc, hetzij in zijn studententijd, zullen zich zijn markante persoonlijkheid herinneren: hij toonde reeds toen een groot organisatie-talent en een grote overtuigingskracht in woord en geschrift.

In 1918 aangekomen, werd hij reeds in 1921 praeses van de r.k. studentenvereniging „Thomas”. Later werd hij gekozen tot praeses van de Unie van R.K.

Studentenverenigingen in Nederland. Degenen die onder zijn presidium lid van deze organisaties zijn geweest, kunnen hem uit hun studentenleven niet wegdenken, maar ook voor hem zelf is deze periode in bijzondere mate bepalend geweest voor zijn levensinstelling: hij leerde vlot contacten leggen en verkreeg een grote mate van zelfverzekerdheid. Zijn interesses waren, mede door zijn verantwoordelijke functies in zijn studententijd, niet beperkt tot het eigen beroep — hoewel hij nog steeds ijverig zijn vakliteratuur bijhoudt — maar reikten verder. Hij heeft een bijzondere liefde voor de klassieke literatuur en geen filosofisch of theologisch probleem is aan zijn belangstelling ontsnapt.

Na zijn artsexamen vestigde hij zich als huisarts in het jonge Eindhoven, waar zijn talenten reeds spoedig werden ontdekt: van 1930 tot 1938 was hij voorzitter van het maatschappij-ziekenfonds A.A.Z., waarvan hij trouwens een der oprichters was. Daarnaast was hij bestuurslid van de afdeling (1931), lid van de ziekenfondsonderhandelings-commissie (1930-1932) en bestuurslid van de huisartsenvereniging (1931).

VAN GILS is een onbaatzuchtig mens, altijd bereid, zich in te zetten als er een beroep op hem wordt gedaan. Vele malen heeft zijn echtgenote collega A. M. J. VAN GILS-VAN DER EIJDEN moeten inspringen in de praktijk en in de controle-werkzaamheden voor de bedrijfsverenigingen voor de sigaren-industrie te Valkenswaard, wanneer hij zich verplicht achtte zijn tijd aan algemene belangen te geven. Hij had een belangrijk aandeel in de organisatie van de luchtbescherming in de periode van oorlogsdreiging. Als reserve-officier van Gezondheid fungeerde hij in de oorlogsdagen in de staf van een infanterie-regiment en na de bevrijding als chef van de plaatselijke militaire geneeskundige dienst. In 1948 besloot hij de praktijk op te geven, en werd hij schoolarts bij de Gemeentelijke Geneeskundige en Gezondheidsdienst. Ook dit werk deed hij met de inzet van zijn hele persoonlijkheid. Hij was een stuwende kracht bij het tot stand brengen van een goed georganiseerde inentingscampagne waarin de G.G. en G.D., de huisartsen en de kruisverenigingen nauw samenwerken, en hij was steeds bereid, degenen die weinig voor deze bundeling van activiteiten voelden, in een persoonlijk gesprek te overtuigen van het belang daarvan.

Dat hij voor zijn werk niet altijd eer en dank genoot, liet hem betrekkelijk koud, zolang hij ervan overtuigd was dat zijn ideeën goed waren. Natuurlijk heeft deze houding hem wel eens conflicten opgeleverd, niet in de laatste plaats met hen die niet tegen zijn overtuigingskracht waren opgewassen, maar ondanks zijn geprononceerde karakter heeft hij geen echte vijanden.

Deze onbaatzuchtige en in de grond bescheiden mens geniet het respect van ieder die hem goed kent.

In 1964 werd VAN GILS wegens het overschrijden van de leeftijdsgrens gepensioneerd; hij liet de herinnering achter aan een oprecht en toegewijd man.

Moge hij met zijn echtgenote nog vele jaren van zijn rust genieten.

Eindhoven, 17 mei 1967

H. M. VAN DER VEGT